

**ТИЛ, АДАБИЁТ, ТАРЖИМА, АДАБИЙ
ТАНҚИДЧИЛИК: ЗАМОНАВИЙ
ЁНДАШУВЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛАР**

халқаро илмий-амалий анжуман материаллари

ТЎПЛАМИ

2022 йил 15 апрель

Бухоро

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта
махсус таълим вазирлиги
Бухоро давлат университети

**ТИЛ, АДАБИЁТ, ТАРЖИМА, АДАБИЙ
ТАНҚИДЧИЛИК: ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВЛАР
ВА ИСТИҚБОЛЛАР**

мавзусидаги халқаро илмий-амалий анжуман
материаллари

ТЎПЛАМИ

МУНДАРИЖА

Зарипов Ботир Комилович. Тил яшаса, миллат яшайди 3
 Ҳамраев Мирали Муҳаммаджанович. Кучли жамиятда кучли маънавият мужассам 4
 Обиджон Ҳафизович Ҳамидов. Тил – миллат кифасининг бир бўлаги 5
 Лутфия Мирзаева. Уч буюк кадрят: маънавият, маърифат, маданият. 6
 Зиёда ҒАФҒОРОВА. Навоий қаламида Бухоро ва бухороликлар талқини 11

**I ШЎБА. ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎҚИТИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ
 ЁНДАШУВЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ. КОРПУС ЛИНГВИСТИКАСИ
 МАСАЛАЛАРИ. МЕДИАЛИНГВИСТИКА ВА ЛИНГВИСТИК**

ТАДҚИҚОТЛАР 15
 Н.Б.Атабоев. СОСА МАНБАЛАРИДА МОРФОЛОГИК БИРЛИКЛАР ТАДҚИҚИ 15
 Haydarov Anvar Askarovich. FONOSTILISTIK TAKROR 16
 Rasulov Zubaydullo Izomovich. AXBOROT-DISKURSIV TAHLIL ASOSLARI XUSUSIDA 20
 Jalilova Lola, Ergasheva Fatima. ADULTS` CHALLENGES IN ENGLISH LEARNING
 PROCESS 21
 Jalilova Lola, Sirojeva Kamila. TPR- ONE OF THE MOST SUCCESSFUL METHODS OF
 CHILD DEVELOPMENT 24
 Rakhmatova Mekhriniso Musinovna. ACADEMIC INTEGRITY: DEVELOPING HOLISTIC
 UNIVERSITY APPROACH AND POLICY 27
 Rakhmatov Ahmad Pirmukhammadovich. FLIPPED LEARNING IN THE EDUCATIONAL
 PROCESS: ESSENCE, ADVANTAGES, LIMITATIONS 30
 Nazarov Rustam Irkinovich. A MODERN METHOD TO TEACHING A FOREIGN
 LANGUAGE TO STUDENTS OF TECHNICAL HIGHER INSTITUTIONS 32
 Nazarov Rustam Irkinovich. MOTIVATION TO STUDY FOREIGN LANGUAGES AMONG
 STUDENTS OF TECHNICAL UNIVERSITIES 35
 Xudoyberdiyeva Gulasal Shuxratovna. "GARRI POTTER" ROMANLAR TO'PLAMIDA
 PSIXOLOGIYA 38
 Ro'ziyeva Nilufar, A.A.Haydarov. TILSHUNOSLIKDA FONOPRAGMATIK
 KONNOTATSIYA MASALALARI 40
 N.A.Axmetova, G.A.Rahmonova. PIRLS – XALQARO BAHOLASH DASTURLARIGA
 TAYYORGARLIK: BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA ONA TILI VA O'QISH
 SAVODXONLIGINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH 42
 Moxichexra Aliyeva. INTEGRATIVE PEDAGOGICAL THOUGHT IN THE ERA OF THE
 EASTERN RENEAISSANSE. 44
 Ochilova Zulaykho Hasanovna. LEARNING LANGUAGE IS NEED OF TIME. 46
 D.Sh. Qurbonova. TOPISHMOQLAR VOSITASIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI
 BOLALARNING BOG'LANISHLI NUTQINI O'STIRISH 47
 Aslanova Nozima Xakimovna, Narziyeva Mastura Sunnatovna. BOSHLANG'ICH SINIF
 O'QUVCHILARIDA INFORMATSION MATNLAR TAHLILI ASOSIDA YANGI
 BILIMLARNI SHAKLLANTIRISH VA UNI O'Z TAJRIBASI BILAN BOG'LASH
 KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH 51
 Kadirova Zarina Bahodirovna. NEWSPAPER LANGUAGE AND METHOD 53
 Rakhimova Zarina Uktamovna. THE LANGUAGE AND STYLE OF MASS MEDIA 55
 Ахмедов Б.Я. РУССКИЙ ЯЗЫК КАК ИНОСТРАННЫЙ: ОБУЧЕНИЕ ЧТЕНИЮ 57
 Абдуллаева Нилуфар. ПОЭТИК ЎЙИНДАН ФОНЕТИК ЎЙИНГА 59
 Safarova X.S. INGLIZ TILIDAGI FRANTSUZ O'ZLASHMA SO'ZLARINI
 ASSIMILYATSIYA QILISH TURLARI 61
 Жумаев Аббосжон Акмалович. “НАВОДИР УЛ - ВАҚОЕЪ” – МАЪНАВИЙ МЕРОС ВА
 НОДИР ТАРИХИЙ МАНБА 63

Алимова Нозима Ражаббоевна, Исмоилов Иброҳим. ТАЪЛИМДА ИНТЕГРАЦИЯ,
 ИНДИВИДУАЛ ВА ДИФФЕРЕНЦИАЛ ТАЪЛИМНИНГ ЎРНИ ВА ФАРҚЛАРИ 67
 N.X.Aslanova, Z.S.Nutfulloyeva. BOSHLANG'ICH TA'LIMDA MUTOLAA
 MADANIYATINI EGALLASHDA BADIY MATNLAR USTIDA ISHLASHNING
 INNOVATION USULLARIDAN FOYDALANISH 69

**2-ШЎБА. XXI АСР ИНГЛИЗ ВА АМЕРИКА АДАБИЁТИ. АДАБИЁТ,
 САЊАТ ВА ЗАМОН. ҚИЁСИЙ АДАБИЁТШУНОСЛИК ВА
 ТАРЖИМАШУНОСЛИКНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ 73**

Pak Olga. THE USING OF EMOTIVENESS IN CHARLES DICKEN'S NOVELS 73
 Sumaira Nawaz, Khaitova Gulshan Bahodirovna. EXPLANATION OF AGRICULTURAL
 TERMS IN DICTIONARIES 77
 Xajjiyeva Feruza Melsovna, Rajabova Zebiniso Anvarovna. AMERIKA YOZUVCHISI LAYLA
 LALAMI IJODINING XRONOLOGIK TADQIQI 79
 O.Kh.Ganiyeva, Z. Tilakova. ESSENTIAL CRITICISM OF "ADOLAT MANZIL"
 ("JUSTICE VENUE") BY ADIL YAKUBOV 82
 O.X.Ganiyeva, Sh.B.Xodjayeva. ERNEST HEMINGUEY – MOHIR NOSIR
 Nazarova Navbahor Ahrorovna. ANTROPONIMLARNING SEMANTIK
 XUSUSIYATLARI
 Umarova Xurshida Zikiryoxonovna. FALSAFIY-PSIXOLOGIK ROMAN XUSUSIYATI
 ("GERSTOG") ROMANI MISOLIDA)
 Xabibullayeva R.M. ONA MAVZUSIDAGI SHE'RLARNING BADIY XUSUSIYATLARI
 (TASHBEHLAR TAHLILI) 89

4-ШЎБА. ФОЛЬКЛОРШУНОСЛИК ВА ЭЛЕКТРОН ФОЛЬКЛОР	202
Nilola Safarova Oxunjonovna. ОТА-ОНА FARZANDGA QO‘SH QANOTDIR.....	202
Fayzullayev Otabek Muxammadovich, Ziyadullayeva Aziza Akmalovna. INGLIZ ERTAKLARIDA RANG RAMZIYLIGI	205
Файзуллоев О.М., Мухамадова А.О. ФОЛЬКЛОР АСАРЛАРИНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШДАГИ ЕТАКЧИ УСУЛЛАРГА ХОС АСОСИЙ ТАМОЙИЛЛАР	208
Файзуллоев О.М., Мухамадова А.О. РЕАЛИЯЛАРНИ ТАРЖИМАДА ҚАЙТА ТИКЛАШ	211
Muqimova Gulnora Rashidovna. O‘ZBEK BOLALAR FOLKLORIDA FITONIMLARNING KO‘CHMA MA‘NOLARI LINGVOPOETIKASI.....	213
Rustamova Feruzabonu. "FRANSUZ VA O‘ZBEK ERTAKLARINING QIYOSIY TAHLILI ("UCH OG‘A-INI BOTIRLAR" VA "ETIK KIYGAN MUSHUK" ERTAKLARI MISOLIDA)"	215
Nilufar Zokirova Hamidovna. O‘ZBEK XALQINING KENJA O‘G‘IL HAQIDAGI ERTAKLARI, TO‘PLAMLAR NASHRI VA O‘RGANILISHI	218
М.Ё.Рўзиева. ЎЗБЕК ФОЛЬКЛОРИДА РАНГЛАР БИЛАН БОҒЛИҚ МИФОЛОГИК ҚАРАШЛАР МОҲИЯТИ.....	220
Jumayev Erkin Boltayevich, Xudoyev Samandar Samatovich. Humbolt ta’limotida ruh va til talqini	224

Annotatsiya: Badiiy adabiyotda o'zining salmoqdorligi bilan ajralib turadigan xalq og'zaki ijodi, ayniqsa, ertaklar bolalarni to'g'ri tarbiya qilishda katta ahamiyat kasb etadi. Ertaklarning turmush tarzidagi asosiy roli yosh avlodning barkamol inson bo'lib yetishishi uchun zamin hozirlashdan iboratdir. Maqolada o'zbek va fransuz xalq ertaklari bo'lmish "Uch og'a-
ini botirlar" hamda Sharl Perroning "Etik kiygan mushuk" ertaklarining o'xshash jihatlari qiyoslandi. Turli madaniyat, turli din vakillari tomonidan yaratilgan ertaklarda bir qancha o'xshashliklar mavjudligini dalillar asosida keltirib o'tildi.

Kalit so'zlar: Xalq og'zaki ijodi, madaniyat, ertak, janr, ijobiy kuchlar, yaxshilik, qahramon, taqdir, afsonaviy hodisalar, badiiy adabiyot, voqealar, meros, tegirmonchi, hayotiy tajriba, millat, urf-odat.

Xalq og'zaki ijodi juda katta madaniy merosga ega. Undagi janrlarning har birida o'zgacha bir salmoq va rang-baranglik mavjud. Xalq og'zaki ijodidagi eng qiziqarli va sirli janr ertakdir. Ertakni nafaqat bolalar balki kattalar ham sevib tinglaydilar. Shuning uchun ham ertaklar mazmunan boy, ta'sirchan va betakror janr hisoblanadi. Ertaklarda bir qator xususiyatlar mavjud bo'lib, ulardan eng muhimi hamisha xalq hayoti, dunyoqarashi, urfodatlari bilan chambarchas bog'lanishidir. Insonlarning ertaklarga yoshligidan to umri davomida murojaatining sababi, ertaklar ularga ham axloqiy, ham ma'naviy yo'ldosh bo'lib kelishidir.

Ertaklar insonning ma'naviy va jismoniy kuchiga ishonch ruhi bilan sug'orilgan bo'lib, ijobiy kuchlar tabiat va ijtimoiy hayotda o'ziga dushman kuchlarga qarshi kurashda doimo g'olib chiqadi. Butun dunyo xalq ertaklarida el-yurtini asrab-avaylovchi, mard, jasur, har qanday qiyinchiliklardan o'ta oladigan qahramonlar ulug'lanadi, yaxshilik, albatta, yomonlik ustidan g'alaba qozonadi. Ertaklar barchaga birdek yetib borishi uchun, ayniqsa, yosh kitobxonlar qalbiga tez singishi uchun sodda va tushunarli bo'ladi. Ertakning yana bir muhim xususiyati

shundan iboratki, u bolalarni jonivorlarni asrab-avaylashga, tabiatni sevishtga, unga nisbatan g'amxo'rlik qilishga da'vat etadi.

Xalqimizda "Ertaklar-yaxshilikka yetaklar" degan naql bor. Ertaklar shunchaki bir xalq og'zaki ijodining bir janri bo'lib qolmay, balki insonlarni ezgulikka, yaxshilikka undovchi, ularga turli qahramonliklar orqali zavq-shavq ulashuvchi ma'naviy manba bo'lib xizmat qiladi.

Dunyoda xalq va elatlar ko'p bo'lgani singari ularning adabiyoti ham turlichadir. Ammo har birining xalq og'zaki ijodi va shuningdek o'z bolalariga aytib beruvchi ertaklari mavjuddir. Har qaysi millatning ertaklari ming yillar avval to'qilib, og'izdan og'izga, avloddan avlodga o'tib yashab keladi. Undagi qahramonlar, afsonaviy hodisalar millatning qon-qoniga singib ketadi.

Sharq va G'arb turfa millatlar, turfa tushunchalar, bo'lsa-da, ularning madaniy aloqalari mustahkamligini, qadim-qadimdan bu aloqalari mavjudligini ertaklardagi o'xshashliklar orqali bilish mumkin. Jumladan, fransuz yozuvchisi Sharl Perro qalamiga mansub "Etik kiygan mushuk" ertagi va o'zbek xalq ertaklaridan o'zining sermazmunligi bilan ajralib turuvchi "Uch og'a-
ini botirlar" ertagida bir qancha o'xshash jihatlari mavjud.

Birinchidan, "Uch og'a-
ini botirlar" ertagida voqealar uch aka-uka o'rtasida bo'lib o'tadi. Ertakning nomidan ham bilish mumkin-ki, unda uchta og'a-
ini asosiy qahramonlardir. Sharl Perroning "Etik kiygan mushuk" ertagida ham tegirmonchining uch o'g'li va ularning kelgusi taqdiri haqida gap boradi. Ikkala ertakda ham boshlanma deyarli bir xillik aks etgan: "Bor ekan, yo'q ekan, bir zamonda bir kishi bo'lgan ekan".

Ikkinchidan, yuqorida tahlilga tortilgan ikkala ertakda ham ota obrazi mavjud bo'lib, epizodik obraz sifatida beriladi. "Uch og'a-
ini botirlar" ertagida ota "boy ham, kambag'al ham emas ekan" deya juda qisqa, ammo tushunarli qilib ta'riflanadi. Bundan ko'rinadiki, oila o'rtahol darajada. "Etik kiygan mushuk" ertagida esa uch aka-ukaning otasi tegirmonchi bo'lib, ularning turmush darajasi ham "Uch og'a-
ini botirlar" ertagi bilan bir xil.

Uchinchidan, har ikkala ertakda qoldirilgan meros hamda uning taqsimlanishi masalasi ba'zi jihatlari bilan farq qilsa-da, lekin mazmunan o'xshash deyish mumkin. Masalan, "Otasi bir kuni ularni oldiga chaqirib, har birining peshanasini silab: -Og'illarim, men boy emasman, mendan qolgan davlat sizlarning maishatingiz uchun kifoya qilmaydi, mendan ortiq narsa umid qilib o'tirmanglar, o'zimdan keyin baxtsiz bo'lib qolmanglar deb, sizlarni o'qitdim. Yaxshi ot qo'ydim. To'y qildim, voyaga yetkazdim. Buning ustiga sizlarni yana uch narsa bilan tarbiya qildim. Birinchidan, sog'lom vujudli qilib o'stirdim - quvvatli bo'ldingiz. Ikkinchidan, yarog' bilan tanishtirdim - yarog' ishlatishga usta bo'ldingiz. Uchinchidan, qo'rqitmay o'stirdim - qo'rqoq bo'lmay, botir bo'ldingiz. Yana uchta narsami aytaman, quloqlaringizga olib, eslaringizdan chiqarmanglar. To'g'ri bo'ling - bexavotir bo'lasiz. Maqtanchoq bo'lmang - xijolat tortmaysiz. Dangasalik qilmang - baxtsiz bo'lmaysiz. Bundan boshqasini o'zingiz biling. Sizlarga qora toyni, saman toyni, ko'k toyni asbobanjomlari bilan tayyorlab qo'ydim. Xurjunlaringizni bir haftalik ovqat bilan to'ldirdim. Baxtingiz yo'lda, topib olmoq uchun dunyoni ko'rgani yo'lga chiqing", - tarzida "Uch og'a-
ini botirlar" ertagida otaning o'g'illariga ham maslahati, ham ularga beradigan bor boyligi shular ekanligi oydinlashadi. U o'g'illarini shu yoshgacha yaxshi tarbiya berib ulg'aytirganini o'zi ular uchun har qanday boylik-u merosdan afzalligi namoyon bo'ladi. Bu orqali o'zbek xalqining azal-azaldan moddiyatga emas, balki ma'naviyatga urg'u beradigan xalq ekanligini bilishimiz mumkin.

"Etik kiygan mushuk" ertagida esa tegirmonchi umri oxirlagan chog'ida o'zida bo'lgan bitta tegirmon, bir eshak va mushugini o'g'illariga meros qoldiradi. Aka-ukalar otalaridagi merosni tezda taqsimlashadi. Kattasi tegirmonni, o'rtanchasi eshakni, kenja o'g'ilga esa mushuk qoladi, xolos. Bundan ko'rinadiki, har bir xalq urf-odat, madaniyat jihatdan bir-biridan tubdan farq qiladi.

To'rtinchidan, hayvonlar obrazi ertakdagi qahramonlar darajasiga ko'tarilishi ya'ni «Uch og'a-

To'rtinchidan, hayvonlar obrazi ertakdagi qahramonlar darajasiga ko'tarilishi ya'ni «Uch og'a-
ini botirlar» ertagida ham, «Etik kiygan mushuk» ertagida ham asosiy qahramonlardan tashqari
hayvonlar obrazi ishtirok etishi va ularning ertakdagi tutgan rollari, ertakning voqealar rivojiga
ta'sir ko'rsatishi deyarli bir xillikni kasb etgan. «Etik kiygan mushuk» ertagida ertakning
nomidan ham bilish mjmkiniki, undagi voqealar silsilasi mushukning harakatlari atrofida

qurilgan. Bu ertakda mushuk aqlliligi va ayyorligi bilan xo'jayini bo'lmish kenja o'g'ilni markiz
darajasigacha ko'tarilishiga yordam beradi. Otasidan meros qolgan bu mushuk kenja o'g'ilning
haqiqiy boyligi edi chunki, uning uddaburonligi bilan u qirolning kuyovi bo'ladi va juda katta
boylikning egasiga aylanadi. «Uch og'a-*ini botirlar*» ertagida esa to'ti obrazi hikoya ichida
keltirilgan bo'lsa-da, ertakning mag'zini chaqishda yosh kitobxonga yordam beradi. Yuqoridagi
ertakda mushuk uddaburon, aqlli va ayyor sifatlarida ifodalangan bo'lsa, ushbu ertakda to'ti
vafodor, og'ir, bosiq va mehribon sifatleri bilan namoyon bo'ladi. O'zbek xalqining donoligi
shundaki, bolaning qalbiga ertaklar orqali yo'l topadi va uni tarbiyalaydi. Misol uchun, birgina
to'ti obrazi orqali va'daga vafo qilish lozimligini, hech qachon bironing haqqiga xiyonat
qilmaslikni singdiradi. Garchi ushbu fikrlar to'ti tilidan keltirilsa-da, barchaga birdek namuna
bo'la oladigan darajada ta'sirchanligini saqlagan: «-Yo'q, podshohim, sizning menga ko'rsatgan
iltifotingiz yomon yo'lga boshlamaydi, qanday bo'lsayam va'da ulug', muqaddas narsa, uni buzish
yaramaydi. Va'dani buzmoq og'ir gunoh, so'z beraman – so'zimda turaman, debdi to'ti». Xalqimizda so'z muqaddas sanaladi. Ayniqsa, bironvga nisbatan aytilgan so'zga, berilgan
va'daning bajarilishiga katta ahamiyat qaratiladi.

Beshinchidan, tahlilga tortilgan har ikkala ham afsonaviy maxluqotlarning ishtirok etishi.
«Uch og'a-*ini botirlar*» ertagida botirlar safarga chiqqan payt ikkinchi kechada o'rtancha botir
ajdarni yengish voqeasi keltiriladi. Ajar – afsonaviy maxluq bo'lib deyarli barcha xalqlar xalq
og'zaki ijodida uchraydigan, qanotli, og'zidan o't purkaydigan, ikki va undan ortiq boshi mavjud
bo'lgan obraz hisoblanadi. U o'zbek xalq og'zaki ijodida, asosan, yovuzlik timsoli sifatida
gavdalanadi. Shuningdek, ertaklarda qahramonlar duch keladigan to'siqlardan biri sifatida
ifodalanadi. Sharl Perroning «Etik kiygan mushuk» ertagida ham odamxo'r maxluq obrazi
keltirilgan bo'lib, odatda odamxo'rlar juda yirik va qo'rqinchli qilib tasvirlanadi. Ertaklarda
bolalarni qiziqtirish hamda ajablantirish maqsadida odamxo'r obrazlari ishlatiladi. Shuningdek,
ertakdagi asosiy qahramonning dovyurakligini oshirish, voqealarni qiziqarli tarzda kechishi
uchun ham odamxo'r obrazlari beriladi. «Etik kiygan mushuk» ertagidagi odamxo'r obrazi turli
xildagi hayvonlar qiyofasiga evrilishi bilan boshqa ertaklardagi odamxo'r obrazlaridan farq
qiladi. Ammo soddaligi bilan mushuk hiylasining qurboniga aylanadi. Garchi chet el xalq og'zaki
ijodida bu obraz ko'p uchrasa-da, ammo o'zbek xalq og'zaki ijodida odamxo'r obrazi juda kam
uchraydi.

Oltinchidan, "Uch og'a - ini botirlar" ertagida ham, "Etik kiygan mushuk" ertagida ham
podshoh (qirol) obrazi mavjud. Shuningdek, ikkala ertakning voqealar tizmasida podshoh ertak
qahramonlariga o'z qizini uzatishini ko'rish mumkin. Ertaklarning yakunlanishida ham
o'xshashliklar mavjud bo'lib, qahramonlar o'z yorlari bilan baxtli-saodatli hayot kechirganliklari
akslanadi. Masalan, Otasi ham bularning kelishini eshitib, uch bo'lak hovli bog' tayyorlab
qo'ygani edi. Har birlari tayinlangan joyga ko'chib kirdilar. Qizlar kuyovlari bilan rohat-farog'atda
yashab, murod - maqsadlariga yetdilar. ("Uch og'a- ini botirlar" ertagidan).

Yuqoridagi tahlillarga tayangan holda aytish mumkiniki, deyarli barcha ertaklarning u qaysi
millat ertagi bo'lishidan qat'iy nazar, g'oyaviy yo'nalishi yagona maqsad ya'ni yaxshilik va
murodga yetishdan iborat umidbaxsh g'oya bilan sug'orilgan. Ertaklar xalqning necha-necha
ming yilliklar davomidagi hayotiy tajribalarini umumlashtirgan holda uning ijtimoiy ongida,
estetik didida, axloqiy qarashlarida, e'tiqodida kechgan o'sibo'zgarishlarning badiiy tarixi sifatida
ayricha ahamiyat kasb etgan. Shuning uchun ham ertaklar sevib o'qiladi, miriqib tinglanadi va
eng asosiysi, yosh avlodning ma'naviy - axloqiy kamol topishida beqiyos ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. www.ertak.uz
2. <http://audio.ziyonet.uz>